

BYLAES

BYLAE 1: KERKORDE ARTIKELS WAARNA IN DIE STUDIE VERWYS WORD

Artikel 1

Om goeie orde in die kerk van Christus te onderhou, is daarin nodig: die dienste, samekomste, toesig oor die leer, sakramente en seremonies en die kerklike tug, waaroor hierna agtereenvolgens gehandel word.

Artikel 5

Waar 'n bedienaar van die Woord van een kerk na 'n ander binne die kerkverband beroep word, geskied dit soos volg:

- ten eerste, die verkiesing deur die kerkraad en die diakens na voorafgaande gebede, met onderhouding van die reëling wat daarvoor plaaslik in gebruik of deur die kerkraad vasgestel is en van die algemene ordinansies vir die beroepbaarheid van diegene wat buite die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika gedien het en verder in kerke met slegs een bedienaar van die Woord, ook met advies van die klassis of van die konsulent wat hiervoor deur die klassis aangewys is;
- ten tweede, die goedkeuring deur die lidmate van die betrokke kerk, as daar, nadat die naam vir minstens drie Sondae in die kerk afgekondig is, geen wettige besware ingedien is nie;
- ten derde, die kontrolering deur die kerkraad saam met die klassikale deputate van die goeie kerklike getuienis ten opsigte van leer, lewe en ampsbediening en van die losmaking.

Artikel 11

Die kerkraad wat die kerk verteenwoordig, is verplig om sy bedienaars van die Woord met behoorlike onderhoud te versorg en mag hulle nie die onderhoud weerhou of hulle uit hulle diens ontslaan sonder kennis en goedkeuring van die klassis met advies van die deputate van die partikuliere sinode nie.

Artikel 12

Omdat 'n bedienaar van die Woord wat eenmaal wettig beroep is, lewenslank aan die kerk-diens verbonde is, mag hy nie tot 'n ander staat van die lewe oorgaan nie, behalwe om gewigtige redes waaroor die kerkraad en die klassis moet oordeel met advies van die deputate van die partikuliere sinode.

Artikel 13

As 'n bedienaar van die Woord, volgens oordeel van die kerkraad met goedkeuring van die klassis en advies van die deputate van die partikuliere sinode onbekwaam word vir die uitoefening van sy diens weens ouderdom, siekte of andersins, behou hy die eer en die naam van 'n bedienaar van die Woord en moet die kerk wat hy gedien het, hom in sy nooddruf eervol versorg.

Artikel 28

Soos dit die plig van die owerhede as instellings van God is om aan die kerk en sy ampsdraers hulp en beskerming te bied, so is dit die plig van alle predikante, ouderlinge en diakens om die gehoorsaamheid en eerbied wat aan die owerheid verskuldig is, getrou en ywerig by die gemeente in te skerp en hulle moet trag om in die vrees van die Here, die guns van die owerheid jeens die kerke op te wek en te behou in belang van die kerke. Dit is ook die plig van die kerklike vergaderings om korrespondensie met die owerheid te onderhou om die nodige medewerking van die owerheid te verkry en in voorkomende gevalle as kerk van Christus voor die owerheid te getuig.

Artikel 29

Kerklike vergaderings wat onderhou word, is: kerkraad, klassis, partikuliere sinode, nasionale sinode en algemene sinode.

Artikel 30

Kerklike vergaderings moet alleen kerklike sake en dit op kerklike wyse behandel. Op meerdere vergaderings moet alleen sake behandel word wat nie in mindere vergaderings afgehandel kan word nie of sake wat by die meerdere vergaderings tuis hoort.

Artikel 31

Wat op 'n kerklike vergadering met meerderheid van stemme besluit is, moet as vas en bindend beskou word, tensy bewys word dat dit in stryd is met Gods Woord of die artikels van die Kerkorde. As iemand egter 'n klagte het dat hy deur die uitspraak van die mindere vergadering verongelyk is, kan hy hom op 'n meerdere vergadering beroep.

Artikel 34

In alle vergaderinge moet by die praeses 'n skriba gevoeg word om noukeurig op te skrywe wat noodsaaklik opgeteken moet word.

Artikel 35

Op meerdere vergaderinge presideer 'n bedienaar van die Woord en die werk van die praeses is om voor te dra en te verduidelik wat behandel moet word, toe te sien dat elkeen op sy beurt spreek, om die wat redetwis en al te heftig spreek die swye op te lê en as hulle geen gehoor gee nie, die gepaste sensuur oor hulle uit te oefen. Sy amp hou op as die vergadering beëindig is.

Artikel 36

Dieselfde seggenskap het die klassis oor die kerkraad wat die partikuliere sinode oor die klassis, die nasionale sinode oor die partikuliere sinode en die algemene sinode oor die nasionale sinode het.

Artikel 39

Plekke waar nog geen kerkraad kan wees nie, moet deur die klassis onder die sorg van 'n naburige kerkraad gestel word.

Artikel 41

Die klassis is 'n vergadering van naburige kerke wat elkeen 'n bedienaar van die Woord en 'n ouderling of, waar nie 'n bedienaar is nie, twee ouderlinge afvaardig. Die plek en die tyd van die volgende vergadering word deur die vorige vergadering bepaal (en dit mag nie meer as drie maande uitgestel word nie). Op hierdie vergadering moet die bedienaars van die Woord om die beurt presideer of anders die een wat deur die vergadering gekies word, maar dieselfde bedienaar mag nie op twee agtereenvolgende vergaderinge gekies word nie. Die praeses moet onder andere vra of die kerke kerkraadsvergaderings hou, of die kerklike tug uitgeoefen word, of die armes en die skole versorg word en of daar iets is waarin 'n kerk die oordeel en die hulp van die klassis vir sy regte bestuur nodig het. Op die laaste vergadering voor die partikuliere sinode moet die afgevaardigdes na hierdie sinode gekies word.

Artikel 44

Die klassis moet minstens twee van die oudste, mees ervare en geskikte bedienaars van die Woord as visitatore benoem om in alle kerke van die klassis gereeld kerkvisitasie te hou, vas te stel of die ampsdraers hulle ampte getrou waarneem, by die suiwerheid van die leer bly, die Kerkorde in alles onderhou, die stigting van die gemeente en onderwys van die jeug behoorlik na hulle vermoë bevorder, sodat hulle diegene wat nalatig in een of ander bevind word, betyds broederlik kan vermaan en met raad en daad alles kan help reël wat bevorderlik is vir die vrede, die opbou en belange van die kerk.

Artikel 45

Elke meerdere vergadering benoem 'n korresponderende kerkraad of deputate vir korrespondensie wat alle stukke en dokumente van die vergadering ontvang en bewaar en sy handeling op die volgende vergadering besorg. Eweneens benoem elke meerdere vergadering 'n roepende kerkraad om die volgende vergadering op te roep en te ontvang op die vasgestelde tyd en plek of anders op die tyd en plek wat die roepende kerkraad in die geval van die partikuliere sinode, volgens advies van sy klassis en in die geval van die algemene sinode, volgens advies van sy partikuliere sinode, bepaal.

Artikel 46

Sake vir behandeling op meerdere vergaderings moet nie opgestel word voordat die besluite van die voorgaande sinodes oor die voorgestelde punte nagegaan is nie, sodat wat eenmaal afgehandel is, nie weer voorgestel word nie tensy dit noodsaaklik geag word om iets te verander.

Artikel 49

Elke meerdere vergadering benoem deputate om wat besluit is, uit te voer volgens 'n welomskrewe opdrag. Die partikuliere sinode benoem in elk geval deputate om aan klassisse hulp te bied in voorkomende moeilikhede en om teenwoordig te wees by die proponents-eksamen (*peremptoir*). Vir die onderskeie belange, moet soveel moontlik afsonderlike groepe deputate benoem word. Hierdie deputate hou van al hulle handeling notule om aan die meerdere vergadering verslag te doen. Slegs die betrokke meerdere vergadering kan hulle van hierdie opdrag onthef.

Artikel 51

Die algemene sinode is 'n vergadering van al die nasionale sinodes waarheen elke nasionale sinode 'n gelyke aantal bedienaars van die Woord en ouderlinge, soos deur die algemene sinode bepaal, afvaardig. 'n Buitengewone of vervroegde algemene sinode word opgeroep wanneer ten minste twee nasionale sinodes so 'n algemene sinode noodsaaklik ag.

Artikel 52

Kerklike korrespondensie en samewerking of kontak (met kerke en kerklike instansies) buite die algemene sinodale verband, word in 'n algemene sinode gereël.

Artikel 53

Die bedienaars van die Woord en ook die professore aan die Teologiese Skool moet die drie Formuliere van Eenheid soos vasgestel op die Sinode van Dordrecht 1618-19 onderskryf en onderteken en die wat weier om dit te doen, moet metterdaad in hulle diens geskors word deur die kerkraad of klassis en in die geval van professore, deur die nasionale sinode, totdat hulle hul daarvoor volledig verantwoord het. As hulle hardnekkig weier, moet hulle heeltemal van hulle diens afgesit word.

Artikel 54

Ook die ouderlinge en die diakens en diegene wat deur 'n klassis as proponente toegelaat word, moet die genoemde Formuliere van Eenheid onderskryf en onderteken.

Artikel 55

Om die suiwere leer in die gemeente te handhaaf en om die valse leringe en dwalinge te weer, wend die bedienaars van die Woord en die ouderlinge by die uitoefening van hulle onderskeie ampte, by die bediening van die Woord, by die kategetiese onderrig en by die huisbesoek, die middele van lering, weerlegging, waarskuwing en vermaning aan.

Artikel 71

Die kerklike tug is geestelik, daarom is, afgesien van die burgerlike straf, die kerklike sensuur noodsaaklik om die eer van God te handhaaf, die sondaar met die kerk en sy naaste te versoen en die aanstoot uit die gemeente van Christus weg te neem.

Artikel 79

As ampsdraers 'n openbare growwe sonde bedryf wat in die kerk skandelik of ook by die owerheid strafbaar is, moet hulle deur die kerkraad dadelik voorlopig in hul amp geskors word; ouderlinge en diakens moet dan deur die kerkraad en 'n naburige kerkraad of deputate van twee naburige kerkrade in hulle amp geskors of daarvan afgesit word. Bedienaars van die Woord moet deur die kerkraad en deur die naburige kerkraad of deputate van twee naburige kerkrade egter net geskors word, waarna die klassis met advies van die deputate van die partikuliere sinode oordeel of hulle heeltemal uit hulle amp afgesit moet word.

Artikel 80

Onder die growwe sondes wat skorsing in of afsetting uit die diens verdien, is die volgende die vernaamste: valse leer of kettery, openbare skeurmakery, openbare godslastering, simonie, trouelose verlating van die diens of indringing in die diens van 'n ander, meined, egbreuk,

hoerery, diefstal, geweldpleging, gewoontedronkenskap, vegtery, onregverdige winsbejag - kortom al die sondes en misdade wat die bedrywer by die wêreld en die kerk eerloos maak.

Artikel 85

In middelmatige dinge moet die buitelandse kerke by wie ander gebruike as by ons in swang is, nie veroordeel word nie.

BYLAE 2: APPÈLPROSEDURE VAN DIE GKSA

Prosedure vir behandeling van appèlsake (Acta 1939:144-145)

- 1.1 Vir die behandeling van appèlsake volgens art. 31 Kerkorde is ons aangewys op die volgende drie beginsels:
 - 1.1.1 Dat beroep op meerdere vergaderings moontlik is. Dit veronderstel dat besluite van meerdere vergaderings feilbaar is.
 - 1.1.1.1 Beroep op meerdere vergaderings is moontlik "as iemand 'n klagte het dat hy deur die uitspraak van 'n mindere vergadering verongelyk is". Dus alleen by krenking van reg mag geappelleer word.
 - 1.1.1.2 Die appèl moet wees van 'n mindere op 'n meerdere vergadering.
 - 1.1.1.3 Die appellant moet die gronde van sy besware in eie woorde skriftelik voor die meerdere vergadering lê en daarnaas die mindere vergadering se besluit waarteen geappelleer word, in die offisiële redaksie. As die appellant verkies, mag hy in persoon verskyn om verdere toeligting te gee op sy besware.
 - 1.1.1.4 As iemand volgens hierdie artikel wil appelleer, moet hy aan sy kerkraad, of in die geval van 'n meerdere vergadering, van sy voorneme kennis gee binne die tyd van ses weke na die datum van kennisgewing waarin hy skriftelik kennis kry van die beslissing waarteen hy appelleer.
 - 1.1.1.5 Indien 'n appellant (of toeligter) meen dat die getuienis of toeligting van enige getuie oor die tersaaklike appèl nodig is, rus die volgende verantwoordelikhede op die betrokke appellant (of toeligter):
 - 1.1.1.5.1 Nader self enige getuie en voorsien die nodige en relevante getuienis of inligting met betrekking tot die appèl (of toeligting)
 - 1.1.1.5.2 Maak seker dat alle gegewens en getuienis of toeligting vir die betrokke meerdere vergadering waarop die appèl sal dien, beskikbaar sal wees
 - 1.1.2 Die tweede beginsel is: Die meerderheid beslis, nl. "wat deur die meeste stemme goedgevind is, moet as vas en bindend beskou word". Die minderheid moet hom onderwerp aan die meerderheid. Eis is dus dat die diskussie oor 'n appèl die saak so ryp moet maak dat die besluit met 'n besliste meerderheid geneem kan word.
 - 1.1.3 Die derde beginsel is vervat in die woord van art. 31: "tensy bewys word dat dit... van die Kerkorde". Die bedoeling van hierdie deel van die artikel is duidelik:
 - 1.1.3.1 kerklike besluite is geldig tensy hulle in stryd is met die Woord van God;
 - 1.1.3.2 in konkrete gevalle mag kerklike besluite nie ingaan teen die artikels van die kerkorde nie, solank die artikels nie verander is nie.

- 1.2 Op grond van hierdie grondbeginsels vereis 'n vrugbare prosedure dat, indien nodig, by die aanvang van die sitting van 'n meerdere vergadering (klassis, part. sinode of generale sinode), 'n spesiale appèlkommissie benoem word; alle appèlsake word dan na daardie kommissie verwys, wat belas word om:
- 1.2.1 alle stukke in verband met die appèl na te gaan en te beoordeel of die appèl ontvanklik is;
 - 1.2.2 die appellant te hoor met sy getuies en die verdediging van die liggaam waarteen geappelleer word;
 - 1.2.3 die meerdere vergadering van advies te dien omtrent die besluit wat geneem moet word, na 'n kort uiteensetting van die feite in die appèl aangevoer. Wel te verstaan, behoudens die reg van die appellant volgens art. 31 Kerkorde.
- 1.3 Alle tugsake word met geslote deur behandel.

Vir kennisgewing van appèl - vgl. Acta 1939:144, pt. 1 (d).

Tyd van indiening van appèl

Die appellant stel waar moontlik (verkieslik 14 dae) voor die betrokke meerdere vergadering sy appèl, met uiteensetting van gronde, skriftelik ter beskikking van die korresponderende Kerkraad / Deputate vir korrespondensie (K.O, art. 45) (Acta 1985:525).

Stemming op kerklike samekomste

- 3.1 Die stemming oor persone en sake vind plaas by volstreekte meerderheid. Blanco stemme word nie getel by die aantal geldige stemme nie. By 'n ewe getal word die meerderheid gereken die helfte plus een; by 'n onewe getal deur een te tel by die helfte van die geheel min een, bv. van 15 is die meerderheid 8.
- 3.2.1 As die stemme oor sake staak, het die voorsitter geen beslissende stem nie (Acta 1910:68).
- 3.2.2 As hulle staak oor persone, moet met plegtige aanroeping van die Naam van die Here geloot word (Acta 1873:46).
- 3.2.3 Dit het egter geen betrekking op kandidate tot die Heilige Diens nie. In hierdie geval sal staking van stemme beskou word as nie-toelating nie.

Reg tot repliek

Punt 4c (1.2.c. in nommering hierbo) van die besluit van Sinode van 1939, art. 135, insake prosedure vir die behandeling van appèlsake word soos volg geïnterpreteer: "Die appellant en die verweerder moet na die rapport van die appèlkommissie ter tafel geneem is, die reg tot repliek hê" (Acta 1973:191).

Appèlreglement van die Algemene Sinode

- 5.1 Beroep van 'n Nasionale Sinode op 'n Algemene Sinode is slegs moontlik wanneer 'n beroep gedoen word op die Skrif, Belydenis en Kerkorde of 'n uitspraak van die Algemene Sinode.
- 5.2 Die appellant moet die gronde van sy besware in eie woorde skriftelik voor die Algemene Sinode lê en daarnaas in die offisiële redaksie die Nasionale Sinode se besluit waarteen geappelleer word. As die appellant verkies, mag hy in persoon verskyn om verdere toeligting te gee op sy besware.
- 5.3 Die appellant moet aan die korresponderende kerkraad of deputate vir korrespondensie van die betrokke Nasionale Sinode (kyk art. 45 K.O.) kennis gee van sy voorneme om te appelleer, sodat benodigde stukke by die Algemene Sinode beskikbaar kan wees (Acta Alg. Sinode 1984:31-32, art. 22).

Kworum

Kerkrade, klassisse en partikuliere sinodes sal hulle eie kworum bepaal. Die sinode ag dit wenslik dat dit nie minder as die helfte plus een sal wees nie. As verskeie lede van 'n kerkraad sodanig betrokke is dat hulle geen sitting kan neem nie en daar geen kworum oorbly nie, dan moet dit bereken word na die getal wat nog oorbly. As besware teen die hele kerkraad gemaak word, moet volgens Kerkorde die meerdere vergadering in die saak handel (Acta 1920:58).

BYLAE 3: STAPPENPLAN VOOR DE BEHANDELING VAN EEN KERK-RECHTELIJKE CASUS

Prof dr M te Velde: PAO Kerkrecht-II - 2 en 31 maart 2004

Vorbereiding

1. Verken de casus. Completeer zo nodig de informatie m.b.t. de feiten.
2. Realiseer je hoe je zelf in de casus insteekt. Heb je ooit iets soortgelijks meegemaakt? Heb je een vooroordeel op enig punt? Sympathie of antipathie t.o.v. een van de partijen? Neem jezelf voor om op een geestelijke, onafhankelijke en eerlijke manier de casus te behandelen.
3. Bepaal welke niet-kerkrechtelijke parameters hier een rol spelen, bv. ethische beslissingen, juridische gegevens, medische informatie, e.d. en bepaal hoe die moeten worden ingebracht.

Analyse

4. Bepaal welke rechtsfeiten en welke rechtsvragen hier in geding zijn.
5. Bestudeer wat er over de in geding zijnde kwesties te vinden is in de diverse rechtsbronnen (vooral kerkorde, regelingen/uitvoeringsbepalingen, jurisprudentie) en in de literatuur.
6. Bepaal of je zelf in staat bent tot het vinden van antwoord en oplossing of dat je extern advies moet inwinnen of eventueel elders een uitspraak moet vragen. Vgl. heteronome c.q. autonome rechtsvinding.
7. Ga na, welke fouten er eventueel door de kerkenraad of door ambtsdragers in het voorafgaande traject zijn gemaakt.

Rechtsvinding

8. Bepaal hoe de feiten geestelijk moeten worden getaxeerd en welke geestelijke doelen door de besluitvorming moeten worden gediend.
9. Bepaal welke rechtsgronden (kerkrechtelijke parameters) er te vinden zijn ter beantwoording en oplossing van de casus.
10. Bepaal welke specifieke contextuele factoren (personen, omstandigheden) hier te verdisconteren zijn.
11. Bepaal welke aan/invullende argumentaties je (op basis van de gevonden rechtsgronden) in je beantwoording een rol wilt laten spelen.
12. Formuleer wat de kerkenraad moet besluiten en doen.

13. Ga na wat de consequenties van de besluiten zullen zijn en toets of die nog tot bijstelling ervan moeten leiden.

Implementering

14. Bepaal op welke wijze de besluiten aan de betrokkenen pastoraal moeten worden bediend.
15. Bepaal welke actie er eventueel naar de gemeente of naar anderen toe nodig is.

BYLAE 4: HANDREIKING VOOR DE BEHANDELING VAN APPÈLZAKEN

Prof dr M te Velde, 20 November 2004

Wanneer een meerdere vergadering met een hoger beroep wordt geconfronteerd, is het goed dat zij zich vooraf beraadt over de wijze waarop ze de zaak gaat behandelen. Dat geldt vooral als het gaat om een conflict met alle complexiteit en verwickelingen ervan. In het regie-beraad dient men het geheel van de behandeling te overzien en te programmeren. De volgende punten zijn daarbij van belang¹.

1. Wie zijn het die rechtspreken?

- a. De vergadering waarbij het hoger beroep is ingesteld, mits het daar ontvankelijk is.
- b. De afgevaardigden van de mindere vergadering waartegen het appèl is ingesteld hebben in de vergadering geen stemrecht, ook als ze persoonlijk niet bij de zaak betrokken waren of zijn. Men mag immers geen rechter zijn in eigen zaak.
- c. Het is omstreden of die afgevaardigden de vergadering ook moeten verlaten bij de behandeling. De schijn moet niet worden gewekt dat zij meer invloed op de vergadering kunnen uitoefenen dan de appellant(en). Vanwege de 'equality of arms' kan hun wat het geding betreft niet een andere positie worden gegeven dan aan de appellant(en).
- d. Wanneer bij een appèl persoon en werk van een predikant in geding zijn doet zich het probleem voor dat in een kleine kerkgemeenschap de predikanten elkaar goed kennen en dikwijls nauwe contacten met elkaar hebben. Vooral bij een classis hebben niet alleen de collega-predikanten, maar heeft ook een deel van de ouderlingen weinig afstand tot de zaak en de persoon, ten positieve of ten negatieve. Dat vergt dus uiterste integriteit van de mensen en openheid van argumentatie; al gauw voldoet de rechtspraak niet meer aan het criterium van onafhankelijke rechters en onbevooroordeelde rechtspraak. Dit is het beste te ondervangen door te zorgen dat de voorbereiding van de uitspraak door zo onafhankelijk en deskundig mogelijke mensen gebeurt.

¹ In het hier volgende ga ik er van uit dat er een geldende appèlregeling is en dat de voorbereiding van appèlzaken door een deputaatschap appèlzaken of door een speciaal aangewezen commissie gebeurt.

2. Met wie heeft de vergadering in het appèl te maken?

- a. De primaire partijen zijn: de appellant(en) en de kerkelijke vergadering waartegen zij appelleren.
- b. De partijen mogen zich laten bijstaan door adviseurs/raadslieden. Hun positie en werkwijze moet wel duidelijk zijn: zij treden eventueel als woordvoerders op namens en/of samen met de appellant(en) en zij dienen zich te houden aan de kerkelijke wijze van procederen.
- c. Over de vraag of ook derden partijen in het geding kunnen zijn, leze men de bijdrage van Mr. D.A.C. Slump in: J.P.A. Boersma e.a., *Verslag conferentie appèlzaken 4 oktober 2004*, te vinden op Kerkrecht.nl via 'Bibliotheek'.
- d. Bij rechtspraak door een particuliere of generale synode is de vraag naar partijen en hun vertegenwoordigers ingewikkelder. De oorspronkelijke partijen uit de plaatselijke kerk dienen uiteraard hun inbreng te hebben. Maar soms zal het nodig en/of nuttig zijn om ook vertegenwoordigers te horen van de classis resp. classis en particuliere synode. In het regie-beraad moet daarover beslist worden. En er moet dan ook duidelijkheid komen over de vraag, wie als vertegenwoordigers namens classis en particuliere synode zullen optreden: een moderamen of appèldeputaten of een speciale delegatie.
- e. Het is soms nuttig dat ook anderen (zeg maar: 'getuigen') gehoord worden, die in de betrokken zaak een rol hebben gespeeld en die kunnen bijdragen aan een heldere beeld- en oordeelsvorming. Te denken is bv. aan visitatoren, externe adviseurs, bemiddelings-commissies e.d..
- f. Meer dan eens is de samenstelling van een kerkenraad nogal veranderd sinds de zaak op plaatselijk niveau speelde. De kerkenraad kan dan oud-ambtsdragers vragen om de kerk in het proces van hoor en wederhoor te assisteren.
- g. Bijna altijd wordt door deputaatschap of commissie (of door een lid ervan) buiten de hoorzittingen om ook advies gevraagd van externe deskundigen bv. op het gebied van het kerkrecht. Voor de zuiverheid van het proces verdient het aanbeveling dit een normale plek in de procedure van het horen te geven, dus ook met recht tot aanwezigheid van de partijen en met een geautoriseerd verslag achteraf. Indien de inbreng schriftelijk gebeurt, dan hoort dit advies tot de formele processtukken, dus met recht van inzage.

3. Welke algemene rechtsbeginselen gelden er voor de procedure?

- a. Naar de Schriften is de kerk bedoeld als een 'voorbeeldige' rechtsgemeenschap. Het mag niet waar zijn dat processen in de kerk op een minder eerlijke of zelfs

oncontroleerbare manier verlopen. Daarom zal de kerk – als het goed is – zich inspannen om deze algemene beginselen van procesrecht zo goed mogelijk gestalte te geven.

- b. In haar dissertatie *Kerken in geding* (2002) geeft mw. A.H. Santing-Wubs in hoofdstuk 7 weer wat op basis van Art. 6 eerste lid van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens de rechtsbeginselen voor een proces zijn:
 - toegang tot een bij de wet ingestelde rechterlijke instantie;
 - een eerlijke behandeling, waaronder begrepen zijn: het recht op hoor en wederhoor, het recht op gelijke proceskansen ('gelijkheid der wapenen' of 'equality of arms') en een deugdelijke motivering van rechterlijke uitspraken;
 - openbaarheid van de rechtspraak;
 - berechting binnen een redelijke termijn;
 - onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter.
- c. Bij openbaarheid van de rechtspraak is niet bedoeld dat de hoorzittingen en het 'raadkameren' van de rechtsprekende vergadering ook openbaar zouden moeten zijn. Wel moet de uitspraak zelf met de gronden als regel publiek bekend worden gemaakt. Uitzonderingen blijven in de kerk mogelijk, bv. als het om tuchtoefening en pastorale situaties gaat, maar moeten dan altijd inhoudelijk-geestelijk beargumenteerd kunnen worden.

4. Wie bereiden de uitspraak voor?

- a. Onbevooroordeelde en deskundige mensen, die tegelijk midden in de kerk staan en in staat zijn tot een geestelijk, door het Woord van God gestuurde aanpak en beoordeling.
- b. Normaliter is het goed dat beide ambten – predikant en ouderling – in de betreffende commissie c.q. deputaatschap vertegenwoordigd zijn.
- c. Gaat het om een zaak of conflict waarbij al veel mensen in de regio betrokken zijn, dan is het beter om voor de voorbereiding uit andere ressorten vertrouwde en bekwame mensen aan te trekken, dus externe assistentie vanuit het bredere kerkverband.

5. Welk tijdpad wordt voor de behandeling uitgezet?

- a. Om recht te doen en aan het rechtsbesef te voldoen is nodig dat een zaak zo spoedig mogelijk wordt afgehandeld. Wordt men geroepen tot zulke rechtspraak, dan moet die voorrang krijgen boven veel andere werkzaamheden in de kerk.
- b. Naarmate de rechters bekwamer zijn zullen ze in staat zijn een zaak sneller te voorzien, tot kernpunten te herleiden en een goede uitspraak te concipiëren. Lange termijnen en telkens nieuwe zittingen stralen onvermogen uit, devalueren de kerkelijke

rechtspraak en brengen extra risico mee dat de partijen zich door een uitspraak niet laten overtuigen.

- c. Het tijdspad moet in dit licht realistisch zijn, maar wel zo kort mogelijk.

6. Op welke wijze wordt de uitspraak concreet voorbereid?

- a. Kennisneming van de door de appellant(en) ingediende stukken.
- b. Bepaling van de aard van de stukken: de laatste jaren worden regelmatig allerlei stukken als appèlschrift of 'bezwaarschrift' ingediend die in feite een protest, een inspraak-achtige bijdrage, een revisieverzoek of aanvullende informatie e.d. zijn.
- c. Beoordeling of het appèl ontvankelijk is.
- d. Zo nodig gelegenheid bieden het appèlschrift aan te vullen.
- e. Kennisneming van het verweerschrift van de mindere vergadering (indien aanwezig c.q. gelegenheid bieden dit in te dienen).
- f. Opvragen en kennisnemen van ontbrekende relevante stukken en verzamelen en ordenen van relevante feiten.
- g. Hoor en wederhoor bij de partijen, ook – waar nodig of gewenst – in elkaars aanwezigheid; partijen mogen o.a. geen geheimhouding t.o.v. elkaar bedingen wanneer het gaat om elementen die bij de bepaling van wat recht is een rol spelen; van de besprekingen wordt telkens een kort verslag gemaakt waarvan aan beide partijen een afschrift wordt verstrekt.
- h. Horen van eventuele anderen: 'getuigen' en deskundigen.
- i. Onderscheid maken tussen inhoudelijke punten in geding en de proceskant, d.w.z. hoe het geding na het oorspronkelijke geschil verlopen is, met alle fouten die daarin gemaakt kunnen zijn.
- j. Afbakening en formulering van de beslissende rechtsvragen die in geding zijn, allereerst wat de inhoud betreft en vervolgens (zo nodig en op hoofdzaken) ook wat de procesgang betreft.
- k. Formulering van een bondige concept-uitspraak waarin op de rechtsvragen een helder antwoord wordt gegeven, onderbouwd met goede, substantiële argumentatie; daarmee bedoel ik: geen redeneringen maar statements.
- l. Als vervolg op de concept-uitspraak ook aanwijzing van de weg hoe het tot rechtsherstel kan en moet komen en een concept-uitspraak daarover.
- m. Indiening van het concept bij de vergadering.

7. Op welke wijze komt de vergadering tot haar uitspraak?

- a. De leden van de vergadering doen niet het werk van de gedelegeerden over. Heeft men eenmaal vertrouwde en deskundige mensen aangewezen om de zaak voor te bereiden en hebben die hun werk degelijk gedaan, dan dient men zich in de vergadering tot de hoofdzaken te beperken.
- b. De vergadering moet zich van haar rol en functie goed bewust zijn: zij is geroepen om een kerkelijke, d.w.z. geestelijke, door Gods Woord gestuurde uitspraak te doen over wat recht is in de concrete situatie. Zij kan in haar rol en competentie als rechtsprekend orgaan wel de rechtsvragen beantwoorden, maar niet een heel conflict oplossen. Daar zijn nog weer andere competenties en methoden voor nodig.
- c. Indien enigszins mogelijk moeten de voorstellen in één dag afgehandeld worden. Lukt dit onverhoopt niet, dan dient het deputaatschap of de commissie duidelijke aanwijzingen mee te krijgen in welke richting het concept gewijzigd moet worden c.q. op welke punten nog nadere beeldvorming en/of advies nodig is.

8. Rechtsherstel

- a. Alle rechtspraak is gericht op herstel van het recht in de voorgelegde situatie. Daarom wordt met de uitspraak van de vergadering de bal weer neergelegd bij de partijen: zij moeten nu het uitgesproken oordeel als bindend aanvaarden en tot overeenstemming, herstel van eensgezindheid en vrede en/of ook verzoening komen op basis van de rechtsgeldige uitspraak.
- b. Omdat de partijen dikwijls al een hele weg met elkaar zijn gegaan en relaties soms verstoord of geprikkeld zijn, is het goed dat de vergadering bij haar uitspraak ook een vervolgtraject uitzet voor het effectueren van haar besluiten in kerkenraad en/of gemeente waar het appèl betrekking op heeft. Voor die effectuering *in loco* worden vertrouwde en bekwame mensen aangewezen met de opdracht om de uitspraken te helpen effectueren.
- c. De betrokkenen hebben van hun kant de plicht om na de uitspraak de effectuering ter hand te nemen. Zij dienen initiatief en actie te ondernemen om tot herstel van recht en vrede te komen. Het is goed als zij dat kunnen en willen zonder externe hulp. Maar zodra dat niet goed blijkt te gaan dienen zij gebruik te maken van de hulp die door de rechtsprekende vergadering beschikbaar is gesteld en het door haar uitgezette traject te volgen.

BRONNELYS

- ADLER, M.** 1963. *The World of the Talmud*. New York : Schocken Books. 156 p.
- ALBERTZ, R.** 1979. *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament (Band II)*. Herausgegeben von Ernst Jenni unter Mitarbeit von Claus Westermann. München : Chr. Kaiser Verlag. 602 p.
- ALLCRAFT, A.H.** *ea.* 1944. *The tutorial history of Rome*. London : University Tutorial Press Ltd. 464 p.
- AYMON, J.** 1710. *Tous les synodes nationaux Egl. Réf. de France, I.* Den Haag.
- BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, J.N.** 1979. *Handboek der kerkgeschiedenis. Eerste deel (vyfde, hersiene druk)*. Leeuwarden : De Tille. 308 p.
- BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, J.N. & DANKBAAR, W.F.** 1980. *Handboek der kerkgeschiedenis (vierde, hersiene druk). Derde deel*. Leeuwarden : De Tille. 315 p.
- BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, J.N., VAN DEN BERG, J. & DANKBAAR, W.F.** 1985. *Handboek der kerkgeschiedenis. Vierde deel (vierde druk)*. Leeuwarden : De Tille. 360 p.
- BARDE, E.** 1910. *Commentaar op de Handelingen der Apostelen*. Vertaald door G Keizer. Kampen : Kok. 594 p.
- BAVINCK, H.** 1929. *Gereformeerde Dogmatiek. Derde deel*. Kampen : Kok. 604 p.
- BENNY, P.B.** sj. *The criminal Code of the Jews according to the Talmud*. Londen : Smit, Elder & Co. 133 p.
- BERKOUWER, G.C.** 1953. *Het werk van Christus. Dogmatische studiën*. Kampen : Kok. 387 p.
- BIESTERVELD, P. & KUIJPER, H.H.** 1905. *Kerkelijk handboekje bevattende de bepalingen der Nederlandsche Synoden en andere stukken van beteekenis voor de regeering der kerken*. Kampen : Bos. 350 p.
- BLOK, M.J.C.** 1990. *Ethiek en recht. De Reformatie, 66(37):772, 15 Jun.*
- BOERSMA, A.** 1984. *Artikel 31 K.O. tussen hiërarchie en independentisme*. Ongepubliceerd. 12 p.
- BOERSMA, J.P.A.** 1994. *Schaamte en recht. De Reformatie, 69(30):585-587, Apr.*
- BOERSMA, J.P.A.** 2004. *De praktijk van de behandeling van appèlzaken. (In Haitsma, W. en Dijkstra-van der Wolf, R. Verslag van de studieconferentie over de appèlregeling op 4 oktober 2003 te Kampen.) p. 13-22.*

- BOS, F.L.** sj. Toetssteen voor allen. Oud licht over nieuwe kerkrechtelijke vragen. Rotterdam : Groenendijk. 31 p.
- BOS, F.L.** 1950. De orde der kerk. 's Gravenhage : Uitgeverij Guido de Brès. 359 p.
- BOTTERWECK, G.J., RINGGREN, H. & FABRY, H.J.** 1982. Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament (Band IV). Stuttgart : Kohlhammer. 1140 p.
- BOUMA, H.** 1988. De kerkorde, regel voor vrede in de kerk. Ermelo : Woord en Wereld. 71 p.
- BOUWMAN, C.** 2000. Spiritual Order for the Church. Winnipeg : Premier Publishing. 274 p.
- BOUWMAN, H.** 1970a. Gereformeerd Kerkrecht. Eerste deel. Kampen : Kok. 639 p.
- BOUWMAN, H.** 1970b. Gereformeerd Kerkrecht. Tweede deel. Kampen : Kok. 704 p.
- BOUWMAN, M.** 1937. Voetius over het gezag der synoden. Amsterdam : Bakker. 462 p.
- BREMMER, R.H.** 1984. Reformatie en Rebelle. Willem van Oranje, de calvinisten en het recht van opstand. Tien onstuimige jaren: 1572-1581. Franeker : T. Wever. 291 p.
- BRINK, W.P. & DE RIDDER, R.R.** 1979. Manual of Christian Reformed Church Government. Grand Rapids : CRC. 347 p.
- BROMILEY, G.W.** 1985. Theological Dictionary of the New Testament, edited by Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich, translated by Geoffrey W. Bromiley. Abridged in one volume. Devon : Pater Noster Press. 1356 p.
- BÜCHSEL, F.** 1950. Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, herausgegeben von Gerhard Kittel. Band III. Stuttgart : Union Druckerei GmbH. 1104 p.
- CALVYN, J.** sj.a. Het boek der Psalmen verklaard door Johannes Calvijn, vertaald en uitgegeven onder toezicht van J. Boer Knottnerus. Eerste deel. Utrecht : H. ten Hoove. 880 p.
- CALVYN, J.** sj.b. Het boek der Psalmen verklaard door Johannes Calvijn, vertaald en uitgegeven onder toezicht van J. Boer Knottnerus. Tweede deel. Utrecht : H. ten Hoove. 1011 p.
- CALVYN, J.** 1559. Institusie van die Christelike Godsdiens. Uit die Latyn vertaal deur prof. dr. H.W. Simpson. Vierde deel. Potchefstroom : CJBF. 1859 p.
- CALVYN, J.** 1971. De Evangelien van Mattheus, Markus en Lukas. Opnieuw uit het Latijn vertaald door prof. A. Brummelkamp. Derde deel. Tweede druk. De Groot – Goudriaan. 634 p.
- CALVYN, J.** 1977. De Handelingen der Apostelen. Opnieuw uit het Latijn vertaald door ds G. Wielenga. Tweede deel. Derde Druk. De Groot – Goudriaan. 500 p.

CALVYN, J. 1979. Uitlegging op den eersten en tweeden zendbrief van Paulus aan de Corinthiërs. Naar de uitgaven der Oude Hollandsche overzetting van J.D., in de tegenwoordige spelling door A.M. Donner. Derde druk. De Groot – Goudriaan. 440 p.

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND. 2002. Ambtelijk Contact. Besluitenboekje. 41e jaargang, nummer 2. 64 p.

CHRISTIAN REFORMED CHURCH IN NORTH AMERICA. 2005. Church Order and rules for synodical procedure. Grand Rapids : CRCNA. 101 p.

CLAASSEN, R.D. 1997. Dictionary of legal words and phrases. Volume 1: A-C. Second edition. Durban : Lexis Nexis. 193 p.

COERTZEN, P. 1991. Gepas en ordelik. Pretoria : RGN. 292 p.

COERTZEN, P. 1998. Protection of rights in the Church. A Reformed perspective. (*In Bridging past and future. Monsignor W. Onclin revisited.*) Leuven : Uitgeverij Peters. p. 55-87.

CREMER, H. 1915. Biblisch-theologisches Wörterbuch der Neutestamentlichen Gräzität. Zehnte, völlig durchgearbeitete und vielfach veränderte Auflage herausgegeben von J Kögel. Gotha : Friedrich Andreas Perthes A-G. 1230 p.

D'ASSONVILLE, V.E. 1992. Gids vir kerkgeskiedenis. Potchefstroom : Marnix. 245 p.

DANKER, F.W. 2000. A Greek-English Lexikon of the New Testament and other early Christian Literature. Third Edition. Chicago : Chicago Press. 1108 p.

DE BOOR, W. 1965. Die Apostelgeschichte. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal : R. Brockhaus Verlag. 472 p.

DE BOOR, W. 1968. Der erste Brief des Paulus an die Korinther. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal : R. Brockhaus Verlag. 312 p.

DEDDENS, D. sj. De Nederlandse Gereformeerde Kerken in de periode 1560-1816. (*In Van't Spijker, W. en Van Drimmelen, L.C., red. Inleiding tot de studie van het kerkrecht.*) Kampen : Kok. p. 110-120.

DEDDENS, P. 1953a. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (1). *De Reformatie*, 28(28):227, Apr.

DEDDENS, P. 1953b. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (2). *De Reformatie*, 28(29):235-236, Apr.

DEDDENS, P. 1953c. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (3). *De Reformatie*, 28(30):242-243, Mei.

DEDDENS, P. 1953h. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (8). *De Reformatie*, 28(35):283-285, Jun.

- DEDDENS, P.** 1953l. Hoe de Kerkenorde niet gehanteerd moet worden. *De Reformatie*, 28(46):362-363, Aug.
- DEDDENS, P.** 1953m. Eerst de Bijbel open – dan de Kerkenorde. *De Reformatie*, 28(47):366, Aug.
- DEDDENS, P.** 1953n. Het “horen” van partijen in het licht van Schrift en Historie. *De Reformatie*, 28(48):370, Sep.
- DEDDENS, P.** 1953o. De letter van de Kerkenorde. *De Reformatie*, 28(49):378-379, Sep.
- DEDDENS, P.** 1953p. Synodale hiërarchie. *De Reformatie*, 28(50):386, Sep.
- DEDDENS, P.** 1953q. Synodale hiërarchie. *De Reformatie*, 29(3):19, Okt.
- DEDDENS, P.** 1953r. Appèl onder Israel? *De Reformatie*, 29(4):26-27, Okt.
- DEDDENS, P.** 1953s. Appèl door de Heilige Schrift niet toegelaten? *De Reformatie*, 29(5):35, Okt.
- DEDDENS, P.** 1953t. Iets over herkomst en geschiedenis van't Appèlrecht. *De Reformatie*, 29(6):43, Nov.
- DEDDENS, P.** 1953u. Recht van appèl overgenomen uit het Romeinse Recht. *De Reformatie*, 29(7):50-51, Nov.
- DEDDENS, P.** 1953v. Appèl in de Oude Kerk en de Kerk der Middeleeuwen. *De Reformatie*, 29(8):60, Nov.
- DEDDENS, P.** 1953w. Appèl bij Calvijn. *De Reformatie*, 29(9):67, Nov.
- DEDDENS, P.** 1953y. Appèlrecht in ons land voorheen en thans. *De Reformatie*, 29(11):83, Des.
- DEDDENS, P.** 1953z. Appèl in de Wezelse artikelen. *De Reformatie*, 29(12):90, Des.
- DEDDENS, P.** 1954b. Appèl na Emden. *De Reformatie*, 29(19):151, Feb.
- DEDDENS, P.** 1954d. Kerkelijke Beroeps-instanties. *De Reformatie*, 29(22):175, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1954e. Dr Kuyper's voorslag inzake beperking appèl-recht. *De Reformatie*, 29(23):183, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1954f. Zijn we met de huidige appèl-behandeling op de goede weg? *De Reformatie*, 29(24):190-191, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1954g. Kerkelijke rechtspraak naar kerkelijke stijl. *De Reformatie*, 29(25):199-200, Mrt.

- DEDDENS, P.** 1954h. Arbitrale pacificatie. *De Reformatie*, 29(26):208, Apr.
- DEDDENS, P.** 1954j. Rechtspraak alleen op grond van de stukken? *De Reformatie*, 29(28):223-224, Apr.
- DEDDENS, P.** 1954k. Scheiding van recht en feit? *De Reformatie*, 29(30):239, Mei.
- DEDDENS, P.** 1954l. Samenvatting appèlrecht (1). *De Reformatie*, 29(31):247-248, Mei.
- DEDDENS, P.** 1954n. Eén appèl. *De Reformatie*, 29(33):262, Mei.
- DEDDENS, P.** 1954o. Kerkelijke arbitrage. *De Reformatie*, 29(41):327, Jul.
- DEDDENS, P.** 1954p. Arbitrage en rechtszekerheid. *De Reformatie*, 29(42):334-335, Jul.
- DEDDENS, P.** 1956d. What is the matter? *De Reformatie*, 31(23):178, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1956f. Niet eindeloos. *De Reformatie*, 31(27):210-211, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1956g. Heel de zaak van 't appèl of alleen "het bewijs"? *De Reformatie*, 31(27):211, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1956i. Beroep en beroepen. *De Reformatie*, 31(28):218, Apr.
- DEDDENS, P.** 1956j. De zonde niet laten liggen. *De Reformatie*, 31(28):218, Apr.
- DEDDENS, P.** 1956k. "Oordeelt hetgeen ik zeg". *De Reformatie*, 31(28):218-219, Apr.
- DEDDENS, P.** 1956m. Verzoening, tweërlei aspect. *De Reformatie*, 31(32):254-255, Mei.
- DEDDENS, P.** 1956n. Hoofdbeginselen. *De Reformatie*, 31(34):271, Mei.
- DEDDENS, P.** 1956o. Het onderzoek. *De Reformatie*, 31(34):271, Mei.
- DEDDENS, P.** 1957a. Nieuw gevoelen inzake toepassing art. 31 K.O. *De Reformatie*, 33(2):11-12, Okt.
- DEDDENS, P.** 1957b. Gereformeerde Kerken en Personen inzake appèl-procedures. *De Reformatie*, 33(3):18-20, Okt.
- DE GIER, K.** 1989. De Dordtse Kerkorde. Een praktische verklaring. Houten : Den Hertog B.V. 441 p.
- DE GIER, K.** 1997. De geschiedenis en de kenmerken van het Gereformeerd Kerkrecht. Houten : Den Hertog. 127 p.
- DE KOCK, D.J.** 1982. Appèlreg volgens Artikel 31 Kerkorde. Potchefstroom : PU vir CHO. (Skripsie - Th.B.) 41 p.

DELITZSCH, F. 1894. *Biblischer Kommentar über die Psalmen.* Leipzig : Dörffling & Franke. 860 p.

DEN BREEJEN, E.K. & VAN DER PLOEG, T.J. 2000. *Verstoort recht verzoening? (In Blok, A.H. ea., Welles, nietes. Omgang met conflicten. ICS-cahiers 34.)* Zoetermeer : Boekencentrum. p. 51-61.

DE VAUX, R. 1973. *Hoe het oude Israël leefde (deel 1).* Roermond : Romen. 411 p.

DOEKES, L. 1956. *Horen. De Reformatie*, 31(20):160, Feb.

DONNER, J.H. & VAN DEN HOORN, S.A. sj. *Acta of Handelingen der Nationale Synode, in den Naam van onzes Heeren Jezus Christus, gehouden door autoriteit der Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden te Dordrecht, ten jare 1618 en 1619.* Utrecht : Den Hertog's Uitgeverij en Boekhandel. 963 p.

DOUMA, J. 1990. *Ethiek en recht. Serie Etische Bezinningen, deel 15.* Kampen : Uitgeverij Van den Berg. 127 p.

DREYER, A. 1936. *Boustowwe vir die geskiedenis van die Nederduits-Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. Deel 3.* Kaapstad : N.G. Kerk. 400 p.

DU PLESSIS, J.A. 1925. *Die Gereformeerde Kerk en Kerkregering gehandhaaf teen prof. dr. J. du Plessis van Stellenbosch.* Bloemfontein : Nasionale Pers. 135 p.

DU PLOOY, A. LE R. 1979. *Ekklésia en meerdere vergaderinge. Potchefstroom : PU vir CHO. (Verhandeling - Th.M.)* 145 p.

DU PLOOY, A. LE R. 1991. *Enkele bakens in die verhouding tussen kerk en staat met die oog op die ontstaan van 'n nuwe Suid-Afrikaanse staat. (In Helberg, J.L., red. Kerkwees as getuie in Suid-Afrika vandag.)* Potchefstroom : PTP. p. 104-126.

DUVENAGE, S.C.W. 1981. *Die dékor van die Nuwe Testament.* Kaapstad : Nasionale Boekdrukkery. 240 p.

ECKARD, C.F. 1984. *Grondtrekke van die siviele prosesreg in landdroshowe.* Kaapstad: Juta & kie. 412 p.

ENGELBRECHT, S.P. 1936. *Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Tweede hersiene en vermeerderde uitgawe.* Pretoria : De Bussy. 434 p.

ENGELBRECHT, S.P. 1953. *Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Derde hersiene en vermeerderde uitgawe.* Kaapstad : HAUM. 392 p.

ENGELBREGT. 1882. *Latijnsch Woordenboek. Vierde druk.* Groningen : Wolters. 2154 p.

FEINE, H.E. 1950. *Kirchliche Rechtsgeschichte. I. Band. Die Katolische Kirche.* Weimar : Hermann Böhlaus Nachfolger. 662 p.

FENSHAM, F.C. 1970. Exodus. De Prediking van het Oude Testament. Nijkerk : Uitgeverij C.F. Callenbach N.V. 256 p.

FREE CHURCH OF SCOTLAND. 1995. The Practice of the Free Church of Scotland in her several courts. Eighth Edition (revised). Edinburgh : Knox Press. 254 p.

FREE REFORMED CHURCH OF KELMSCOTT. sj. Principles and practice of Reformed Church Polity. Internet.

FREY, H. 1952. Das Buch der Heimsuchung und des Auszugs. Des zweiten Buches Mose. Kapitel 1-18. Stuttgart : Calwer Verlag. 214 p.

GALLING, K. 1954. Die Bücher der Chronik, Esra, Nehemia. Das Alte Testament Deutsch. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht. 255 p.

GARNER, B.A. ed. 1999. Black's Law Dictionary. Seventh Edition. St Paul Minn. : West Group. 1738 p.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN. 1999. In orde. Handleiding en toelichting bij de kerkelijke rechtspraak. Houten : Den Hartog. 157 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. sj. Die Kerkorde en die voorlopig goedgekeurde revisie van die Kerkorde van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. Potchefstroom : Administratiewe Buro. 47 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1862. Handelingen van de eerste Algemeene Sijnodale Vergadering der Gereformeerde Kerk, van de Zuid-Afrikaansche Republiek, den Oranje Vrijstaat en de Kaap-kolonie in Zuid-Afrika, gehouden van den 20-24 Maart 1862 te Reddersburg (Oranje Vrijstaat). Kaapstad : Saul Solomon. 20 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1894. Handelingen van de twaalfde Algemeene Synodale Kerkvergadering samengesteld uit al de Gereformeerde Gemeenten van Zuid-Afrika, vergaderd te Reddersburg (O. Vrijstaat) van den 2den April tot den 13den April 1894. De Paarl : D.F. du Toit. 80 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1907. Handelingen van de vijftiende Algemeene Synodale Kerkvergadering samengesteld uit al de Gereformeerde Gemeenten van Zuid-Afrika, vergaderd te Pretoria, Transvaal van den 4den Maart tot den 14den Maart 1907. Pretoria : N.D. van der Reyden. 67 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1910. De Handelingen van de zestiende Algemene Synodale Vergadering van de Gereformeerde Gemeenten van Zuid-Afrika, vergaderd te Rustenburg van de 7de tot de 17de Maart 1910. Pretoria : N.D. van der Reyden. 135 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1912. Praeadvies inzake Kerkenordening. Burgersdorp : De Stem. 79 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1916a. De Handelingen van de achttiende Algemene Synodale Vergadering van de Gereformeerde Gemeenten van Zuid-Afrika,

vergaderd te Potchefstroom op de 9de Maart 1916 en volgende dagen. Pretoria : N.D. van der Reyden. 110 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1916b. Kerkenordering van de Gereformeerde Gemeenten van Zuid-Afrika, benevens de daaraan verbonden Synodale besluiten. Bloemfontein : Het Volksblad. 106 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1920. Handeling van die twintigste Algemene Sinodale Vergadering van de Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika, vergader te Colesberg op 24 September en volgende dae. Bloemfontein : De Nationale Pers. 97 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1924. Handeling van die een-en-twintigste Algemene Sinodale Vergadering van de Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika, vergader te Rustenburg, Transvaal, op Saterdag 29 Maart – 11 April 1924. Bloemfontein : Nasionale Pers. 199 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1930. Handeling van die drie-en-twintigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, in sitting byeen te Pretoria, Transvaal. Potchefstroom : Weste-Drukkery 143 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1931. Kerkorde van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika. Bloemfontein : Nasionale Pers. 90 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1933. Handeling van die vier-en-twintigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, in sitting byeen te Pretoria, Transvaal, op Donderdag 16 Maart 1933 en volgende dae. Potchefstroom : Weste-Drukkery. 143 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1936. Handeling van die vyf-en-twintigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika in sitting byeen te Bethulie, O.V.S. op Donderdag 5 Maart 1936 en volgende dae. Heidelberg. 191 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1939. Handeling van die 26e Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika in sitting byeen te Bloemfontein, O.V.S. op Donderdag 23 Maart 1939 en volgende dae. Potchefstroom : Die Westelike Stem. 244 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1942. Handeling van die 27e Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika in sitting byeen te Aliwal-Noord, Kaapland op Donderdag 12 Maart 1942 en volgende dae. Potchefstroom : Die Westelike Stem. 220 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1945. Handeling van die 28ste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op 24 Januarie 1945 en volgende dae. Pretoria : Caxton. 226 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1952. Handeling van die 31ste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag, 22 Januarie 1952 en volgende dae. Pretoria : V&R Drukkery. 339 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1955. Handeling van die 32ste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag, 26 Januarie 1955 en volgende dae. Pretoria : V&R Drukkery. 426 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1958. Handeling van die 33ste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag, 22 Januarie 1958 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 550 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1961. Handeling van die vier-en-dertigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag, 25 Januarie 1961 en volgende dae. 573 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1964. Handeling van die vyf-en-dertigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag 22 Januarie 1964 en volgende dae. 552 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1967. Handeling van die ses-en-dertigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag 17 Januarie 1967 en volgende dae. 611 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1968. Kerkorde van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika soos gewysig deur verskillende sinodes. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 124 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1970. Handeling van die sewe-en-dertigste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in sitting byeen te Potchefstroom op Woensdag 21 Januarie 1970 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 497 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1973. Handeling van die agt-en-dertigste Sinode te Potchefstroom op 10 Januarie 1973 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 612 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1976. Handeling van die nege-en-dertigste Sinode te Potchefstroom op 14 Januarie 1976 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 628 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1979. Handeling van die veertigste Sinode te Potchefstroom op 10 Januarie 1979 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 663 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1982. Handeling van die een-en-veertigste Sinode te Potchefstroom op 6 Januarie 1982 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 672 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1985. Handeling van die twee en veertigste Nasionale Sinode in Potchefstroom op 8 Januarie 1985 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 832 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1988. Handeling van die drie en veertigste Nasionale Sinode in Potchefstroom op 5 Januarie 1988 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 910 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1991. Handeling van die vier en veertigste Nasionale Sinode in Potchefstroom op 7 Januarie 1991 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 799 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1994. Handeling van die vyf-en-veertigste Nasionale Sinode in Potchefstroom op 3 Januarie 1994 en volgende dae. Potchefstroom : Potchefstroom Herald. 746 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1997. Handeling van die ses-en-veertigste Nasionale Sinode in Potchefstroom op 6 Januarie 1997 en volgende dae. Pretoria : V&R Drukkery. 961 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 1998. Kerkordeboekie van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika soos gewysig deur verskillende sinodes. Pretoria : V&R Drukkery. 114 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 2000. Handeling van die sewe-en-veertigste Sinode te Potchefstroom op 10 Januarie 2000 en volgende dae. Pretoria : V&R Drukkery. 577 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 2003. Handeling van die agt-en-veertigste Sinode te Potchefstroom op 6 Januarie 2003 en volgende dae. Pretoria : V&R Drukkery. 828 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA. 2006. Notule van die nege-en-veertigste Sinode te Potchefstroom op 4 Januarie 2006 en volgende dae. Ongepubliseer.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUIDELIKE AFRIKA. 1980. Acta van die derde Algemene Sinode van Gereformeerde Kerke in Suidelike Afrika in sitting byeen te Pretoria-Brooklyn op 12 Augustus 1980 en volgende dae. Potchefstroom. 95 p.

GEREFORMEERDE KERKE IN SUIDELIKE AFRIKA. 1988. Acta van die vyfde Algemene Sinode van Gereformeerde Kerke in Suidelike Afrika gehou te Potchefstroom op 29 Augustus 1988 tot 2 September 1988. Potchefstroom. 177 p.

GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND. 1986. Gereformeerde Kerkboek. Haarlem : Vijlbrief. 608 p.

GESENIUS, W. 1886. Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament. Zehnte verbesserte und vermehrte Auflage. Leipzig : Verlag van F.C.W. Vogel. 993 p.

GISPEN, W. sj. Exodus. Korte verklaring van de Heilige Schrift. Tweede deel. Kampen : Kok. 239 p.

GODET, F. 1904. Kommentaar op Paulus eersten brief aan de Corinthiërs. Uit het Fransch vertaald door ds. G. Keizer. Kampen : J.H. Kok. 843 p.

- GOLVERDINGEN, M.** 2001. Ontstaan, inhoud en betekenis van 'oud' en 'nieuw' kerkrecht. De strijd om het kerkrecht in de Gereformeerde Kerken in Nederland van 1926 tot 1944. TU Apeldoorn : Bijvaksriptie.
- GORDON, A.R.** 1918. Trial-at-law. (*In* Hastings, D.D. ed. Dictionary of the Apostolic Church. Volume 2.) Edinburgh : T&T Clark. 724 p.
- GREIJDMANUS, S.** sj. Schriftbeginselen van kerkrecht inzake meerdere vergaderingen. Enschede : Boersma. 43 p.
- GROENEWALD, E.P.** 1980. Die eerste brief aan die Korintiërs. Vierde Druk. Kaapstad : N.G. Kerk-Uitgewers. 237 p.
- GROSHEIDE, F.W.** 1922. Het heilig evangelie volgens Mattheus. Kommentaar op het Nieuwe Testament. Amsterdam : H.A. van Bottenburg. 389 p.
- GROSHEIDE, F.W.** 1932. Eerste brief aan Korinthe. Kommentaar op het Nieuwe Testament. Amsterdam : H.A. van Bottenburg. 571 p.
- GROSHEIDE, F.W.** 1948. De Handelingen der Apostelen II. Kommentaar op het Nieuwe Testament. Amsterdam : Bottenburg N.V. 442 p.
- GRUNDMANN, W.** 1972. Das Evangelium nach Matthäus. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament. Berlin : Evangelische Verlaganstalt. 580 p.
- HAITSMA, W.** ea. 2002a. Rapport Deputaten appèlzaken naar art. 31 KO, samengesteld voor de Generale Synode Zuidhorn 2002. 11 p.
- HAITSMA, W.** ea. 2002b. Rapport Deputaten appèlzaken naar art. 31 KO, samengesteld voor de Generale Synode Zuidhorn 2002 – aanvullend rapport. 9 p.
- HAITSMA, W.** 2004. Algemene inleiding over de appèlprocedure; toelichting bij en motivering van de wijzigingen. (*In* Haitsma, W. en Dijkstra-van der Wolf, R. Verslag van de studieconferentie over de appèlregeling op 4 oktober 2003 te Kampen.) p. 5-12.
- HARMANNIJ, K.** 1990. Wegwijs in de kerkorde zoals die is vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland. Barneveld : Uitgeverij De Vuurbaak. 152 p.
- HARMANNIJ, K.** 1995. Dubbele bodems in de kerk. (*In* Borgdorff-Hendriks, J.C.P. ea. Conflicthantering. GSEV-reeks 32.) Barneveld : De Vuurbaak. p. 77-87.
- HARMANNIJ, K.** 1999. Ongeschikt. *Dienst*, 47(3):80-82, Mei.
- HARMANNIJ, K.** 2003. Geen onafhankelijke rechtspraak. *Dienst*, 51(5):162-165, Okt.
- HEATON, E.W.** sj. Het dagelijks leven in de tijd van het Oude Testament. Vertaling: J.F. Kliphuis. Baarn : Bosch & Keuning N.V. 223 p.

- HEGELBACHER, O.** 1974. *Geschichte des Frühchristlichen Kirchenrechts bis zum Konzil van Nizäa 325.* Freiburg : Paulusdruckerei. 251 p.
- HELBERG, J.L.** 1991. Die Teologiese Skool se leuse en taak in die lig van Psalm 43. Rede gelewer tydens die promosieplegtigheid van die Teologiese Skool Potchefstroom op 20 November 1991. 11 p.
- HENDRIKSEN, W.** 1976. *The Gospel of Matthew. New Testament Commentary.* Edinburgh : The Banner of Truth. 1015 p.
- HERNTRICH, V.** 1950. *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, herausgegeben von Gerhard Kittel. Band II.* Stuttgart : Union Druckerei GmbH. 1104 p.
- HEUSSI, K.** 1949. *Kompendium der Kirchengeschichte. Zehnte, neu bearbeitete Auflage.* Tübingen : Mohr. 577 p.
- HIEMSTRA, V.G.** 1987. *Suid-Afrikaanse strafproses. Vierde uitgawe.* Durban : Butterworth. 881 p.
- HODGE, C.** 1878. *Discussions in church polity.* New York : Charles Scribner's Sons. 532 p.
- HODGE, J.A.** 1884. *What is Presbyterian Law as defined by the Church Courts?* Philadelphia : Presbyterian Board of Publication. 575 p.
- HOLLADAY, W.L.** 1971. *A concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament.* Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company. 425 p.
- HOLWERDA, B.** 1957. *Oudtestamentische voordrachten. Deel III - Exegese Oude Testament (Deuteronomium).* Kampen : Copiëerinrichting v.d. Berg. 478 p.
- HOOIJER, C.** 1865. *Oude Kerkenordeningen der Nederlandsche Hervormde Gemeenten (1563-1638).* Zalt-Bommel : Joh. Noman & Zoon. 552 p.
- JAGER, H.J.** 1956. Van synodale commissies. *De Reformatie*, 31(20):154, Feb.
- JAMES, J.S.** 1986. *Stroud's judicial dictionary of words and phrases. Volume 1: A-C. Fifth edition.* London : Sweet & Maxwell Limited. 612 p.
- JANSEN, J.** sj. *De bevoegdheid der meerdere vergaderingen.* Kampen : Kok. 64 p.
- JANSEN, J.** 1923. *Korte verklaring van de Kerkenordening.* Kampen : Kok. 363 p.
- JANSEN, J.** 1952. *Korte verklaring van de Kerkorde der Gereformeerde Kerken. Derde vermeerderde druk.* Kampen : Kok. 410 p.
- JANSEN, J. & POL, D.** 1934. *Kerkenordening van de Gereformeerde Kerken in Nederland.* Wageningen : Zomer & Keuning. 298 p.
- JANSEN, G.** 1965. *Aanvaardt elkander.* Amsterdam : Buijten & Schipperheijn. 57 p.

- JONKER, W.D.** 1965. Om die regering van Christus in sy kerk. Intreerede gehou by die aanvaarding van 'n professoraat in Teologie aan die Universiteit van Suid-Afrika. Pretoria : Unisa. 34 p.
- JOOSTE, J.P.** 1946. Die verhouding tussen kerk en staat aan die Kaap tot die helfte van die 19e eeu. Pretoria : Unisa (Proefskrif – D.D.) 285 p.
- JOOSTE, J.P.** 1958. Die Geskiedenis van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika 1859-1959. Potchefstroom : Herald. 415 p.
- KAMPHUIS, J.** sj. Ekklesiologie. (*In Oriëntatie in de theologie.*) Barneveld : De Vuurbaak. p. 88-107.
- KAMPHUIS, J.** 1966. Verkenningen III. Opstellen over Kerk en Kerkrecht. Goes : Oosterbaan & Le Cointre. 200 p.
- KAMPHUIS, J.** 1970. Kerkelijke besluitvaardigheid. Rede gehouden bij de overdracht van het rectoraat der Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland op 10 December 1969. Groningen : De Vuurbaak. 87 p.
- KERSTEN, G.H.** 1961. Kerkelijk handboekje. Utrecht : De Banier. 239 p.
- KLEYNHANS, E.P.J.** 1973. Die kerkregtelike ontwikkeling van die Nederduitse Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika 1795-1962. Stellenbosch : Universiteit van Stellenbosch. (Proefskrif - D.Th.) 362 p.
- KLEYNHANS, E.P.J.** 1982. Gereformeerde kerkreg. Deel 1. Pretoria : NG Kerkboekhandel Transvaal. 102 p.
- KOCH, K.** 1979. Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament (Band II). Herausgegeben von Ernst Jenni unter Mitarbeit von Claus Westermann. München : Chr. Kaiser Verlag. 602 p.
- KOEHLER, L. & BAUMGARTNER, W.** 1958. Lexicon in Veteris Testamenti Libros. Leiden : Brill. 1138 p.
- KOREVAAR, L.** 2000. Conflicten in de kerk. (*In Blok, A.H. ea., Welles, nietes. Omgang met conflicten. ICS-cahiers 34.*) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 102-114.
- KRAUS, H.J.** 1960. Psalmen. 1. Teilband. Biblischer Kommentar Altes Testament. Neukirchen : Neukirchner Verlag. 560 p.
- KRIEGLER, J.** 1993. Suid-Afrikaanse strafproses. Vyfde uitgawe. Durban : Butterworth. 1008 p.
- KRITZINGER, M.S.B.** *ea.* 1972. Verklarende Afrikaanse Woordeboek. Sesde uitgebreide uitgawe. Pretoria : JL van Schaik. 1271 p.
- KRÜGER, B.R.** 1957. Die ontstaan van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. Pretoria : V & R Drukkery. 257 p.

- KRUGER, M.A.** 1986. 'n Ander prosedure vir beswaarskrifte en appèlle? *In die Skriflig*, 20(79):45-48, Sept.
- KRUGER, M.A.** 1992. Regspraak volgens artikel 31 van die Kerkorde van die GKSA. 'n Skriftuurlike beoordeling. *In die Skriflig*, 26(1):65-73, Mrt.
- KUYPER, A.** 1898. Kerkelike rechtsbedeeling. *De Heraut* nr 1054, 6 Mrt.
- LAMPARTER, H.** 1977. Der Aufruf zum Gehorsam. Das fünfte Buch Mose. Stuttgart : Calwer Verlag. 178 p.
- LIEDKE, G.** 1979. Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament (Band II). Herausgegeben von Ernst Jenni unter Mitarbeit von Claus Westermann. München : Chr. Kaiser Verlag. 602 p.
- LINDSAY, T.M.** 1964. History of the Reformation. Volume II. Edinburgh : T&T Clark. 631 p.
- LION-CACHET, F.N.** 1994. Die begronding van geregtigheid. 'n Perspektief op die wettebundels van die Pentateug. *In die Skriflig*, 28(2):247-259, Jun.
- LISTL, J. ea.** 1983. Handbuch des Katolischen Kirchenrechts. Regensburg : Verlag Friedrich Pustet. 1211 p.
- LUTHER, M.** 1962. Psalm-Auslegung 2. Band. Herausgegeben von Erwin Mülhaupt. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht. 552 p.
- MAASS, F.** 1978. Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament (Band I). Herausgegeben von Ernst Jenni unter Mitarbeit von Claus Westermann. München : Chr. Kaiser Verlag. 942 p.
- MAASSEN, F.** 1956. Geschichte der Quellen und der Literatur des Canonischen Rechts. Erster Band. Graz : Akademische Druck- und Verlagsanstalt. 981 p.
- MACKINTOSH, C.H.** sj. Aantekeningen op Exodus. Uit het Engels vertaald. Winschoten : Uit het Woord der Waarheid. 229 p.
- MARCHANT, J.R.V. & CHARLES, J.F.** 1902. Cassell's Latin Dictionary. Londen : Cassell & Co. 927 p.
- MARTIN, F.** 1995. War in the Pews. A Foxhole Guide to Surviving Church Conflict. Illinois : InterVarsity Press. 191 p.
- MEIJER, G.J.** 1987. Beproof die Geeste. Toetsing van besluite van meerdere vergaderinge in die lig van artikel 31 DKO. Potchefstroom : PU vir CHO. (Skripsie - Th.B.) 61 p.
- MEIJER, G.J.** 1988. Handeling 15. 'n Kerkregtelik-etiese studie. (Ongepubliseer) 61 p.
- MEIJER, G.J.** 1995. Ratifikasie in die Gereformeerde Kerkreg. Potchefstroom : PU vir CHO. (Verhandeling - Th.M.) 201 p.

MEULINK, H. & DE WOLFF, I. 1967. Korte verklaring van de Kerkenordering van de Gereformeerde Kerken in Nederland gelijk deze het laatst is herzien op de Generale Synode van 1951 te Kampen. Enschede : Boersma. 128 p.

MONSMA, M. 1967. The New Revised Church Order Commentary. Grand Rapids : Zondervan. 372 p.

MOSCATI, S. 1953. Geschichte und Kultur der Semitischen Völker. Stuttgart : W. Kohlhammer Verlag. 213 p.

MULLER, F. & THIEL, J.H. 1969. Beknopt Grieks-Nederlands Woordenboek. Elfde druk. Bewerkt door dr. W. den Boer. Groningen : Wolters-Noordhoff. 863 p.

NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERK. 1894. Wetten en bepalingen voor het bestuur der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, gerevideerd in de Algemeene Kerkvergadering, gehouden in Kaapstad op den 1sten November en volgende dagen van het jaar 1842 en bekrachtigd door eene ordonnantie van den Wetgevenden Raad op den 8sten November 1843, en op den 11den November 1851. Kaapstad : Kerke Kantoor. 162 p.

NEWMAN, B.M. & NIDA, E.A. 1972. A translator's handbook on the Acts of the apostles. New York : UBS. 542 p.

NOLET, W. 1926. Beknopt Handboek der Kerkgeschiedenis. Tweede herziene druk. Nijmegen : Dekker & Van de Vegt en Van Leeuwen. 612 p.

NOORDZIJ, A. 1938. De boeken der Kronieken. Deel II. Korte Verklaring van de Heilige Schrift. Kampen : J.H. Kok N.V. 408 p.

NOORDZIJ, H. 2003. Handboek van de Reformatie. Kampen : Kok. 512 p.

NOTH, M. 1959. Das zweite Buch Mose. Das Alte Testament Deutsch. Göttingen : Hubert & Co. 230 p.

ODENDAAL, B.J. 1957. Die kerklike betrekkinge tussen Suid-Afrika en Nederland (1652-1952). Franeker : Wever. 296 p.

ODENDAL, F.H. & GOUWS, R.H. red. 2000. Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal. Vierde uitgawe. Kaapstad : Perskor. 1387 p.

OHMANN, H.M. sj. Kronieken van het Koninkrijk. Bijbelstudie in schetsen III,2. Bedum : Scholma Druk. 139 p.

OLDENHUIS, F.T. 1977. Rechtvindingen van de burgerlijke rechter in kerkelijke conflicten. Kamper Bijdragen XX. Barneveld : Uitgeverij De Vuurbaak. 80 p.

OLDENHUIS, F.T. 1994. Op de grens van het kerkrecht en het burgerlijk recht. *De Reformatie*, 69(30):588-591, Apr.

ORANJE, L. 1944. Het gezag in de kerk van Christus. 's Gravenhage : Drukkerij-uitgeverij A.J. Oranje. 55 p.

ORTHODOX PRESBYTERIAN CHURCH. 2000. The Book of Church Order. 2000 edition. Including all revisions effective on January 1, 2000. Willow Grove : OPC. 206 p.

PEL, P.T. 1994. De kerk in geding – samen op weg in Biddinghuizen. *De Reformatie*, 69(30):592-594, Apr.

PLÖCHL, W.M. 1960. Geschichte des Kirchenrechts. Band I. Wenen : Verlag Herhold. 490 p.

POLMAN, A.D.R. sj. Onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Vierde deel. Franeker : T. Wever. 344 p.

PONT, A.D. 1981. Die historiese agtergronde van ons kerklike reg. Deel 1. Pretoria : HAUM. 279 p.

POP, F.J. 1984. Bijbelse woorden en hun geheim. 's Gravenhage : Boekencentrum B.V. 669 p.

POSTMA, F. 1975. Beknopte woordeboek Latyn-Afrikaans. Pretoria : HAUM. 350 p.

POTGIETER, F.J.M. 1952. Ons Kerk in Kaapland. (*In* Hanekom, T.N., red. Ons N.G. Kerk.) Kaapstad : NG Kerk Uitgewers. p. 24-90.

PRAAMSMA, L. 1946. Kerkenordering en Geschiedenis. Kampen : Kok. 40 p.

PROTESTANTSE KERK IN NEDERLAND. 2003. Kerkorde en ordinanties van de Protestantse Kerk in Nederland inclusief de overgangsbepalingen. Zoetermeer : Boekencentrum. 279 p.

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA. 1944. Wet op Landdroshowe 32 van 1944.

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA. 1959. Wet op die Hooggeregshof 59 van 1959.

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA. 1977. Strafproseswet 51 van 1977.

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA. 1996. Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika van 1996.

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA. 1998. Reëls van die Konstitusionele Hof van 1998.

RHODIUS, J.C.E. 2000. Mediation: de betere oplossing, maar niet voor alle conflicten. (*In* Blok, A.H. ea., Welles, nietes. Omgang met conflicten. ICS-cahiers 34.) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 62-78.

RIDDERBOS, J. sj. Deuteronomium. Tweede deel. Korte Verklaring van de Heilige Schrift. Kampen : Uitgeversmaatschappij J.H. Kok. 144 p.

RIDDERBOS, J. 1958. De Psalmen II. Commentaar op het Oude Testament. Kampen : Uitgeversmaatschappij J.H. Kok. 514 p.

RIENECKER, F. 1953. Das Evangelium des Matthäus. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal : Verlag R. Brockhaus. 381 p.

ROELEVELD, L. 1958. Gereformeerde Kerken in het Privaatrecht. Zeist : Steenberg. 71 p.

ROELEVELD, L. 1972a. Beginselen van kerkelijke rechtspraak. *In die Skriflig*, 6(21):41-51, Mrt.

ROELEVELD, L. 1972b. Het recht en de taak van de bezwaarde broeder of kerkeraad. *In die Skriflig*, 6 (23):54-66, Sept.

ROEST, C. 2000. Omgaan met conflicten: conflicten aangaan of vermijden. (*In* Blok, A.H. *ea.*, Welles, nietes. *Omgang met conflicten*. ICS-cahiers 34.) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 33-50.

ROMMEL, M. 2000. Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht. Band 1, A-F. Herausgegeben von A.F. van Campenhausen u.a. Paderborn : Ferdinand Schöningh.

ROUBOS, K. 1972. II Kronieken. De Prediking van het Oude Testament. Nijkerk : Uitgeverij G.F. Callenbach N.V. 347 p.

RUTGERS, F.L. 1889. Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw. 's Gravenhage : Nijhoff. 664 p.

RUTGERS, F.L. 1894. Het kerkrecht in zoover het de kerk met het recht in verband brengt. Rede, gehouden bij de overdracht van het rectoraat der Vrije Universiteit, den 20 October 1894. Amsterdam : Wormser. 44 p.

RUTGERS, F.L. 1918. Verklaring van de Kerkenordering van de Nationale Synode van Dordrecht van 1618-1619. College-voordrachten over Gereformeerd Kerkrecht, bewerkt en uitgegeven door dr. J. de Jong. Deel IV. Rotterdam : Libertas. 208 p.

RUTGERS, F.L. 1922. Kerkelijke Adviezen. Tweede deel. Kampen : Kok. 419 p.

RUTGERS, F.L. 1971. De geldigheid van de oude kerkenordering der Nederlandsche gereformeerde kerken. Met aantekeningen en aktenstukken. Amsterdam : Ton Bolland. 104 p.

SANTING-WUBS, A.H. 2002. Kerken in geding. De burgerlijke rechter en kerkelijke geschillen. Groningen : Rijksuniversiteit Groningen. (Proefschrift ter verkrijging van het doctoraat in de Rechtsgeleerdheid.) 269 p.

SAUNDERS, J.B. *ed.* 1988. Words and phrases legally defined. Third edition. Volume 1: A-C. London : Butterworths. 394 p.

SCHAFF, P. 1884. History of Nicene and post-Nicene Christianity. Volume 1. Edinburgh : T&T Clark. 538 p.

SCHILDER, H.J. 1956. Indrukken van de Generale Synode. *De Reformatie*, 31(40):325-327, Jun.

- SCHILDER, K. & DEDDENS, P.** sj. Eerste- en tweedehands gezag. Bijdrage tot de kennis der jongste kerkelijke procedure. Groningen : De Jager. 56 p.
- SCHLATTER, A.** 1928. Die Korintherbriefe. Schlatters Erläuterungen zum Neuen Testament 6. Teil. Stuttgart : Calwer Vereinsbuchhandlung. 358 p.
- SCHMIDT, K.L.** 1950. Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament Band III. Stuttgart : Union Druckerei GmbH. 1104 p.
- SCHOONEES, P.C.** red. 1956. Woordeboek van die Afrikaanse Taal. Pretoria : Staatsdrukker. 664 p.
- SCHRENK, G.** 1950. Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, herausgegeben von Gerhard Kittel. Band II. Stuttgart : Union Druckerei GmbH. 958 p.
- SIZOO, A.** 1948. Uit de wereld van het Nieuwe Testament. Kampen : Kok. 228 p.
- SLUMP, D.A.C.** 1994. Toelichting bij de ontwerp-schets voor een appèlprocedure in de classis. *De Reformatie*, 69(30):596-600, Apr.
- SLUMP, D.A.C.** 1997. Burgerlijke rechter en kerkelijke geschillen. (*In Rutgers, G.R. red., Kerk, Recht en Samenleving. Oldenhuis-bundel.*) Deventer : Kluwer. p. 67-86.
- SLUMP, D.A.C.** 2000. Bijbelse principes voor het (kerkelijk) procesrecht. (*In Blok, A.H. ea., Welles, nietes. Omgang met conflicten. ICS-cahiers 34.*) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 90-101.
- SLUMP, D.A.C.** 2003. De rechter en de kerk. *Nader Bekeken*, 10(12):342-344, Des.
- SLUMP, D.A.C.** 2004. De posisie van derden in de appèlprocedure. (*In Haitsma, W. en Dijkstra-van der Wolf, R. Verslag van de studieconferentie over de appèlregeling op 4 oktober 2003 te Kampen.*) p. 23-33.
- SMIT, C.J.** 1984a. God se orde vir sy kerk - 'n beskouing oor die kerkorde. Pretoria : NG Kerkboekhandel Transvaal. 143 p.
- SMIT, C.J.** 1984b. Tot lof van die kerkorde ... in sy dienskneggewaad (1). *In die Skriflig*, 18(71):37-44, Sept.
- SMIT, C.J.** 1984c. Tot lof van die kerkorde ... in sy dienskneggewaad (2). *In die Skriflig*, 18(72):21-28, Des.
- SMIT, C.J.** 1985. Kerkreg en Kerkorde in die lig van God se reg en orde vir sy kerk. Potchefstroom : PU vir CHO. (Proefskrif - Th.D.) 440 p.
- SMIT, C.J.** 1987. Kerkreg en kerkorde in diens van die kerkregering. *In die Skriflig*, 21(82):17-27, Jun.

- SMIT, C.J.** 1992. Kerkregering as 'n geestelike regeringswyse. *In die Skriflig*, 26(4):503-521, Des.
- SMIT, C.J.** 1995. Die kerkregtelike toepassing van die reëls van 'natuurlike geregtigheid' op grond van die Skrif. *In die Skriflig*, 29(3):395-412, Sept.
- SMITH, W.** 1894. A smaller English-Latin dictionary. Londen : John Murray. 720 p.
- SNAITH, N.H.** 1947. The Distinctive Ideas of the Old Testament. Londen : The Epworth Press. 194 p.
- SNYMAN, W.J.** 1977. Nuwe en ou dinge. Potchefstroom : Pro Rege. 517 p.
- SPEELMAN, H.A.** 1994. Calvin en de zelfstandigheid van de kerk. (Academiesch proefschrift, VU Amsterdam.) Kampen : Kok. 264 p.
- SPOELSTRA, B.** 1963. Die 'Doppers' in Suid-Afrika 1760-1899. Kaapstad : Nasionale Boekhandel. 314 p.
- SPOELSTRA, B.** 1966. Die tweede afdeling: oor die kerklike samekomste of vergaderinge. (*In* Kruger, L.S. *et al.* Handleiding by die kerkorde van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.) Potchefstroom : Pro Rege. p. 175-326.
- SPOELSTRA, B.** 1984. Die invloed van Calvyn op die geldende kerkordes in Suid-Afrika 1652-1983. (*In* Studia historiae ecclesiasticae X. Referate gelewer by die vergadering van die Kerkhistoriese Werkgemeenskap van Suid-Afrika 1984.) Pretoria. p. 50-79.
- SPOELSTRA, B.** 1986. Die kerklike appèl. (*In* Smit, C.J., *red.* In gehoorsaamheid: opstelbundel aangebied aan Prof. dr. G.P.L. van der Linde by sy emeritering as hoogleraar.) Potchefstroom : PTP. p. 97-114.
- SPOELSTRA, B.** 1989. Gereformeerde Kerkreg en Kerkregering: 'n Handboek by die Kerkorde. Hammanskraal : Hammanskraalse Teologiese Skool van die GKSA. 489 p.
- SPOELSTRA, C.** 1906. Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederduitsch-Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika. Deel I. Amsterdam : HAUM. 631 p.
- SPOELSTRA, C.** 1907. Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederduitsch-Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika. Deel II. Amsterdam : HAUM. 725 p.
- STARREVELD, J.C.L.** 1998. Oneens met een kerkeraadsbesluit. Wat dan ...? (*In* Selderhuis, H.J. Kerkrecht. Diverse artikelen.) Apeldoorn : Theologische Universiteit. p. 137-138.
- STAUFFER, E.** 1949. Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament Band I. Herausgegeben von G. Kittel. Stuttgart : Verlag von W. Kohlhammer. 793 p.
- STOLK, W.J.A.P.** 1993. Handwijzer Oude Testament. Kampen : Kok. 984 p.

- STORM, J.M.G.** 1989. Die Voortrekkerkerk, 1836-1853. Pretoria : Kital. 133 p.
- STRACK, H.L.** 1974. Introduction to the Talmud and Midrash. Massachusetts : Murray Printing. 364 p.
- STRATING, J.** 1984. Vijf Schetsen over de Kerkorde. Niezijl : Boekhandel Dijksterhuis. 64 p.
- TE VELDE, M.** 1994a. Hoger beroep in de kerk. *De Reformatie*, 69(30):580-582, Apr.
- TE VELDE, M.** 1994b. De bestaande regels voor hoger beroep. *De Reformatie*, 69(30):582-584, Apr.
- TE VELDE, M.** 1994c. Goede aanpak van appèl-zaken. *De Reformatie*, 69(30):595, Apr.
- TE VELDE, M.** 1994d. Appèl-regeling in de classis Kampen. *De Reformatie*, 69(30):599, Apr.
- TE VELDE, M.** 1997. Invoering van appèlregelingen. Effect van een pleidooi. (In Rouw, M.A. en Te Velde, M., red. Recht doen aan 'bezwaarden'. Een ontwerp appelprocedure voor de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). GWG Publicatie 2.) Wezep : Bredewold. p. 57-60.
- TE VELDE, M.** ea. 2002. Rapport toetsingsrecht versie voor de Acta – 05-10-2002. 12 p.
- TE VELDE, M.** 2004a. Stappenplan voor behandeling van een kerkrechtelijke casus. PAO Kerkrecht II – 2 en 31 Maart 2004. Ongepubliceer. 1 p.
- TE VELDE, M.** 2004b. Raakvlakken tussen appèl en revisie. (In Haitsma, W. en Dijkstra-van der Wolf, R. Verslag van de studieconferentie over de appèlregeling op 4 oktober 2003 te Kampen.) p. 34-43.
- TE VELDE, M.** 2004c. Kerkrecht en Gemeenteopbouw. (In De Bruijne, A.L.Th., red. Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording.) Barneveld : Uitgeverij De Vuurbaak. p. 125-140.
- TE VELDE, M.** 2004d. Handreiking voor de behandeling van appèlzaken. Ongepubliceer. 4 p.
- TRIMP, C.** 1982. Ministerium. Een introductie in de reformatorische leer van het ambt. Groningen : Uitgeverij De Vuurbaak bv. 218 p.
- VALETON, J.J.P.** 1912. De Psalmen. Eerste deel. Nijmegen : Firma H. ten Hoet. 403 p.
- VAN BEKKUM, A.J.** 1990. Christenen en rechtspraak. *De Reformatie*, 66(38):797-799, 22 Jun.
- VAN BROEKHUIZEN, H.D.** 1922. Die wordingsgeskiedenis van die Hollandse kerke in Suid-Afrika 1652-1804. Pretoria : De Bussy. 206 p.
- VAN BRUGGEN, J.** 1980. Het amen der kerk. Amsterdam : Uitgeverij Ton Bolland. 199 p.

- VAN BRUGGEN, J.** 1988. Marcus. Het evangelie volgens Petrus. Commentaar op het Nieuwe Testament. Derde serie. Kampen : Uitgeversmaatschappij J.H. Kok. 436 p.
- VAN BRUGGEN, J.** 1990. Matteüs. Het evangelie voor Israel. Commentaar op het Nieuwe Testament. Derde serie. Kampen : Uitgeversmaatschappij J.H. Kok. 510 p.
- VAN DELLEN, I. & MONSMA, M.** 1954. The Church Order Commentary. A Brief Explanation of the Church Order of the Christian Reformed Church. Grand Rapids : Zondervan Publishing House. 385 p.
- VAN DEN BERG, A.A.** 1985. Die reëls van natuurlike geregtigheid – kerkregtelike relevansie. Pretoria : Universiteit van Pretoria. (Nagraadse diploma in Teologie – Afdeling B: NG Kerk.) 84 p.
- VAN DEN HEUVEL, P.** 2001. De Hervormde Kerkorde. Een praktiese toelichting. Tweede, herziene druk. Zoetermeer : Boekencentrum. 586 p.
- VAN DEN HEUVEL, P.** *red.* 2004. De toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland. Zoetermeer : Boekencentrum. 372 p.
- VAN DER KOOI, C.** 2000. Conflict en verzoening in bijbels en teologiese perspektief. (*In* Blok, A.H. *ea.*, Welles, nietes. Omgang met konflikte. ICS-cahiers 34.) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 13-32.
- VAN DER LINDE, G.P.L.** 1965. Die grondbeginsels van die Presbiteriale kerkregeringstelsel. Potchefstroom : Pro Rege-Pers. 203 p.
- VAN DER LINDE, G.P.L.** 1983. Die kerkorde: 'n verklaring van die Gereformeerde kerkorde. Potchefstroom : PTP. 278 p.
- VAN DER VYVER, G.C.P.** 1958. Professor Dirk Postma, 1818-1890. Potchefstroom : Pro Rege-Pers. 499 p.
- VAN DER WALT, J.J.** 1976. Christus as Hoof van die Kerk en die presbiteriale kerkregering. Potchefstroom : Pro Rege. 180 p.
- VAN DER WATT, P.B.** 1976. Die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1652-1824. Deel 1. Pretoria : N.G. Kerkboekhandel. 87 p.
- VAN DER WATT, P.B.** 1977. Die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1834-1866. Deel 2. Pretoria : N.G. Kerkboekhandel. 138 p.
- VAN DER WATT, P.B.** 1980. Die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1824-1905. Deel 3. Pretoria : N.G. Kerkboekhandel. 221 p.
- VAN ECK, J.** 2003. Handelingen. De wereld in het geding. Commentaar op het Nieuwe Testament. Derde serie. Kampen : Kok. 576 p.

VAN ES, W.A. 1933. De Kerkelijke tucht en haar verhouding tot de gemeene rechtsbedeeling. Referaat voor de vergadering der Gereformeerde predikanten 20 April 1933. Orgaan van de dr Abraham Kuypersstichting. 36 p.

VAN GENDEREN, J. & VELEMA, W.H. 1992. Beknopte Gereformeerde Dogmatiek. Kampen : Kok. 829 p.

VAN OENE, W.W.J. 1990. With Common Consent. A practical guide to the use of the Church Order of the Canadian Reformed Churches. Winnipeg : Premier Publishing. 365 p.

VAN RONGEN, G. 1952. Ootmoed gevraagd! *De Reformatie*, 27(51):403-404, Sep.

VAN RONGEN, G. 1995. Decently and in Good Order. The Church Order of Dordrecht as revised by the 1994 Synode of the Free Reformed Churches of Australia, commented on by G van Rongen. Kelmscott : Pro Ecclesia Publishers. 103 p.

VAN RONGEN, R. 2004. Appèlprocedures nader beschouwd. *Dienst*, 52(2):54-56, Mei.

VAN'T SPIJKER, W. 1986b. Gisbertus Voetius (1589-1676). (*In: De Nadere Reformatie, beschrijving van haar voornaamste vertegenwoordigers.*) 's-Gravenhage : Boekencentrum. p. 49-84.

VAN'T SPIJKER, W. 1993. De kerk. (*In: Theologische aspecten van de Nadere Reformatie.*) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 209-277.

VAN'T SPIJKER, W. 1998. Inleiding Gereformeerd Kerkrecht. (*In Selderhuis, H.J. Kerkrecht. Diverse artikelen.*) Apeldoorn : Theologische Universiteit. p. 1-48.

VAN VEELLEN, M. 1995. Conflicten in de Bijbel. (*In Borgdorff-Hendriks, J.C.P. ea. Conflicthantering. GSEV-reeks 32.*) Barneveld : De Vuurbaak. p. 31-50.

VAN WARMELO, P. 1978. Die oorsprong en betekenis van die Romeinse Reg. Pretoria : Van Schaik. 339 p.

VAN ZYL, D.H. 1983. Geskiedenis van die Romeins-Hollandse Reg. Durban : Butterworth. 572 p.

VEENHOF, C. 1956a. Appèl. *De Reformatie*, 31(18):139, Jan.

VEENHOF, C. 1956b. Over Synodale arbeid van Gereformeerde Kerken ten aanzien van appèl-zaken. *De Reformatie*, 31(18):141-142, Jan.

VEENHOF, C. 1956c. Les der historie. *De Reformatie*, 31(20):155-156, Feb.

VEENHOF, C. 1956d. Synode en kerkeraad. *De Reformatie*, 31(21):164-166, Feb.

VEENHOF, C. 1956e. Open brief aan ds G Visee. *De Reformatie*, 31(23):179-180, Mrt.

VERDAM, P.J. 1956. Toepassing en bestudering van Mozaïsch recht in de loop der eeuwen. Referaat voor de achtendertigste wetenschappelijke samenkomst op 4 Julie 1956 (Vrije Universiteit te Amsterdam). Assen : GF Hummelen's Boekhandel. 42 p.

VERMEULEN, B.P. 2000. Interne rechtsgang en de gang naar de overheidsregter. (*In* Blok, A.H. *ea.*, Welles, nietes. Omgang met conflicten. ICS-cahiers 34.) Zoetermeer : Boekencentrum. p. 79-89.

WISEE, G. 1956. Anti-foon. *De Reformatie*, 31(18):143, Jan.

VISSER, J. 1999. Die Kerkorde in Praktyk. Orkney : EFJS Drukkers. 386 p.

VOETIUS, G. 1885. Tractatus selecti de Politica Ecclesiastica. Series prima, edidit F.L. Rutgers. Amsterdam : Kruyt. 371 p.

VONK, C. 1966a. De Voorzeide leer. Deel 3b. De Nederlandsche Geloofsbelijdenis, art. 22-24; 27-37. Barendrecht : Drukkerij "Barendrecht". 718 p.

VONK, C. 1966b. De Voorzeide leer. Deel 1c. Numeri, Deuteronomium. Barendrecht : Drukkerij "Barendrecht". 877 p.

VON RAD, G. 1964. Das fünfte Buch Mose. Das Alte Testament Deutsch. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht. 150 p.

VORSTER, J.D. 1956. Die kerkregtelike ontwikkeling van die Kaapse Kerk onder die Kompanjie, 1652-1795. Potchefstroom : Pro Rege. 140 p.

WEISER, A. 1950. Die Psalmen I / Psalm 1-60. Das Alte Testament Deutsch. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht. 287 p.

WENTSEL, B. 1991. God en mens verzoend. Incarnatie, verzoening, koninkrijk van God. Dogmatiek deel 3b. Kampen : Kok. 746 p.

WHITE, J.T. & RIDDLE, J.E. 1880. A Latin-English Dictionary. Sewende uitgawe. Londen : Longmans & Green. 2103 p.

WIELENGA, B. sj. Van Jeruzalem naar Rome. Derde deel. Kampen : Kok. 489 p.

WISKERKE, J.R. 1963. Leven tussen sterven en opstanding. Goes: Oosterbaan & Le Cointre. 252 p.

WISKERKE, J.R. 1964. Synode-indrukken. *De Reformatie*, 40(10):76-77, Des.

WOODHOUSE, W.J. 1944. The tutorial history of Greece. Londen : University Tutorial Press Ltd. 505 p.

AANVULLENDE BRONNELYS

Bronne wat in die studie gebruik is, maar waarna nie in die geskrewe dokument verwys word nie¹:

ABBOTT, F.F. 1963a. A History and Description of Roman Political Institutions. Third Edition. New York : Biblo and Tannen. 451 p.

ABBOTT, F.F. 1963b. Roman Politics. Third Edition. New York : Cooper Square Publishers. 177 p.

BARNARD, T. 2001. De wissel verlegd. (*In* Harinck, G. *red.* De kwesie-Geelkerken.) Barneveld : De Vuurbaak. p. 147-159.

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND. sj. Synoderapport van de deputaten kerkrecht en kerkorde.

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND. 2001. Acta van de Generale Synode van de Christelike Gereformeerde Kerken in Nederland Leeuwarden/Nunspeet, 31 Augustus – 12 December 2001. 810 p.

DEDDENS, P. 1953d. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (4). *De Reformatie*, 28(31):251-252, Mei.

DEDDENS, P. 1953e. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (5). *De Reformatie*, 28(32):258, Mei.

DEDDENS, P. 1953f. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (6). *De Reformatie*, 28(33):266, Mei.

DEDDENS, P. 1953g. Het recht in Christus' kerk naar Deuteronomium (7). *De Reformatie*, 28(34):274-275, Mei.

DEDDENS, P. 1953i. Enkele conclusies uit het kerkrecht naar Deuteronomium (1). *De Reformatie*, 28(36):291, Jun.

DEDDENS, P. 1953j. Enkele conclusies uit het kerkrecht naar Deuteronomium (2). *De Reformatie*, 28(37):299, Jun.

DEDDENS, P. 1953k. Enkele conclusies uit het kerkrecht naar Deuteronomium (3). *De Reformatie*, 28(38):291, Jun.

DEDDENS, P. 1953x. Appèl in de Franse kerken. *De Reformatie*, 29(10):76, Des.

DEDDENS, P. 1954a. De Emdense Synode over appèl. *De Reformatie*, 29(17):135, Jan.

DEDDENS, P. 1954c. Appèl en revisie. *De Reformatie*, 29(21):167, Feb.

¹ Sien hoofstuk 1.8.3

- DEDDENS, P.** 1954i. Zwakke plekken. *De Reformatie*, 29(27):214-215, Apr.
- DEDDENS, P.** 1954l. Samenvatting appèlrecht (1). *De Reformatie*, 29(31):247-248, Mei.
- DEDDENS, P.** 1956a. Gang kerkelijk rechtsgeding 1. *De Reformatie*, 31(21):163, Feb.
- DEDDENS, P.** 1956b. Gang kerkelijk rechtsgeding 2. *De Reformatie*, 31(21):164, Feb.
- DEDDENS, P.** 1956c. Mag men de artikelen van de K.O. verklaren en aanwenden tegen hun bedoeling in? *De Reformatie*, 31(22):170-171, Feb.
- DEDDENS, P.** 1956e. Isolering niet mogelijk. *De Reformatie*, 31(23):179-180, Mrt.
- DEDDENS, P.** 1956h. Heel de zaak van appellant op 't tapijt. *De Reformatie*, 31(28):218, Apr.
- DEDDENS, P.** 1956l. Veel gevallen - korte regel. *De Reformatie*, 31(32):254, Mei.
- DEDDENS, P.** 1956p. Verzoening 1. *De Reformatie*, 31(34):271-272, Mei.
- DEDDENS, P.** 1956q. Verzoening 2. *De Reformatie*, 31(35):281-282, Mei.
- DEDDENS, P.** 1956r. Winnen. *De Reformatie*, 31(35):282, Mei.
- DEDDENS, P.** 1957c. Het Doleantie-kerkrecht. *De Reformatie*, 33(4):26-27, Okt.
- DEDDENS, P.** 1957d. Hebben de Gereformeerde Kerken nooit goede kerkrechtelijke leiding gehad? I. *De Reformatie*, 33(5):34-35, Nov.
- DEDDENS, P.** 1957e. Hebben de Gereformeerde Kerken nooit goede kerkrechtelijke leiding gehad? II. *De Reformatie*, 33(6):43, Nov.
- DEDDENS, P.** 1957f. Van de historie naar de Schrift. *De Reformatie*, 33(7):50-52, Nov.
- DE GRAAF, A.** 1994. Ouderling - Inbreker. *De Reformatie*, 69(30):578-580, Apr.
- DE VRIES, W.G.** 1990. De Vrijmaking in het vuur. Ermelo : Woord en Wereld. 122 p.
- DE WOLFF, I.** 1954. De strijd om de kerk in de 19de eeuw (1815-1834). Enschede : J. Boersma. 219 p.
- DOORNBOS, K.** 1967. De Synode van Dordrecht 1618/19 getoetst aan het recht der kerk. Amsterdam : Buyten & Schipperheijn. 147 p.
- FRANCKE, J.** 1949. Beroep op een meerdere vergadering. *De Reformatie*, 24(43):364, Jul.
- GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.** 2003. Acta van de buitengewone generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2001 en van de generale synode

van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2002-2003. Barneveld : Uitgeverij De Vuurbaak. 712 p.

GRAAFLAND, C. 1990. De kerk in de Nadere Reformatie - Wilhelmus à Brakel (1635-1711). (*In Van't Spijker, W., red. De Kerk.*) Kampen : Groot Goudriaan. p. 163-186.

JANSEN, J. 1937. Korte verklaring van de Kerkenordening. Tweede druk. Kampen : Kok. 388 p.

KAMPHUIS, J. 1964. Beperking van het recht van appèl in discussie en resultaat. *De Reformatie*, 39(19):143-144, Feb.

KUIPER, D.Th. 2001. De kwestie-Geelkerken. Een chronologisch overzicht. (*In Harinck, G. red. De kwestie-Geelkerken.*) Barneveld : De Vuurbaak. p. 11-41.

NAUTA, D. 1971. Verklaring van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Kampen : Kok. 491 p.

NIEMEIJER, P. 2002. Bewaard en voortgegaan. '1926' en 'jaren zestig': om de helderheid van de Schrift en de binding aan de belijdenis. Ermelo : Woord en Wereld. 119 p.

QUELL, G. 1950. Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, herausgegeben von Gerhard Kittel. Band II. Stuttgart : Union Druckerei GmbH. 958 p.

SADLER, T.H.N. 1991. Kerklike appèl as vorm van verset. *Studia Historicae Ecclesiae*, 17(1):47-58.

SPURGEON, C.H. sj. De Psalmen Davids. Tweede Deel. Uit het Engelsch vertaald door Elisabeth Freijstadt. Amsterdam : Los. 579 p.

TORFS, R. 1998. Kerkelijk recht in de branding. Terug na Monseigneur W. Onclin. (*In Bridging past and future. Monsignor W. Onclin revisited.*) Leuven : Uitgeverij Peters. p. 11-20.

VAN ANDEL, J. 1897. Paulus' eerste brief aan de Corinthiërs aan de gemeente uitgelegd. Leiden : D. Donner. 295 p.

VAN DALEN, J. 1946. De schriftuurlike beginselen van het kerkrecht. Goes : Oosterbaan & Le Cointre. 30 p.

VAN DER WALT, J.J. 1974. Christus as Hoof van die Kerk en art. 46 van die kerkorde. *In die Skriflig*, 8(32):5-9, Des.

VAN DER WATT, P.B. 1973. Die Loedolff-saak en die Nederduits Gereformeerde Kerk 1862-1962. Publikasiereeks nommer 39, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. Kaapstad : Tafelberg-Uitgewers. 268 p.

VAN DRIMMELEN, L.C. & VAN DER PLOEG, T.J. red. 2004. Kerk en recht. Utrecht : Lemma BV. 355 p.

VAN JAARSVELD, F.A. 1971. Honderd basiese dokumente by die studie van die Suid-Afrikaanse geskiedenis 1648-1961. Kaapstad : Nasou. 303 p.

VAN RONGEN, G. 1973. The words of the Divine King. Outlines on the Book of Deuteronomy. Ontario : Inter-league Publication Board. 90 p.

VAN'T SPIJKER, W. 1986a. De Nadere Reformatie. (*In: De Nadere Reformatie, beskrywing van haar voornaamste vertegenwoordigers.*) 's-Gravenhage : Boekencentrum. p. 5-16.

VEENHOF, C. 1956f. Open brief aan ds G Visee 2. *De Reformatie*, 31(24):187-188, Mrt.

VORSTER, J.M. 1974. Die versoening by Paulus. *In die Skriflig*, 8(29):35-47, Mrt.

WISKERKE, J.R. 1965a. Beantwoording van enkele vrae m.b.t. de hantering van art. 79 K.O. II. *De Reformatie*, 40(20):160-162, Feb.

WISKERKE, J.R. 1965b. Beantwoording van enkele vrae m.b.t. de hantering van art. 79 K.O. III. *De Reformatie*, 40(21):168-170, Feb.